

УДК: 378+167.1+37.091.12-021.414-026.45+373.

Тетяна Дмитрівна Величко,

кандидат педагогічних наук,

викладач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет
Імені К. Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна**ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ
ОРІЄНТАЦІЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ**

Статтю присвячено теоретичному аналізу проблеми підготовки майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників. Проведено теоретичний аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури з означеної проблеми та представлені поняття «підготовка майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників, «готовність майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників».

Ключові слова: підготовка, професійна діяльність, майбутні вихователі, ціннісні орієнтації, старші дошкільники.

У Національній стратегії розвитку освіти України на період у 2012-2021 рр. особлива увага приділяється підготовці нової генерації педагогічних фахівців, підвищенню їхнього професійного та загальнокультурного рівня. Особистісний розвиток людини залежить від соціокультурного й освітнього простору, в якому вона живе і яке створює. Соціум повинен володіти певним набором ціннісних орієнтацій, з яких особистість буде обирати своє індивідуальне моральне кредо. Необхідною передумовою всебічного формування людини і вироблення її морально-світоглядної позиції є різноманітність вибору цінностей. Виникає гостра необхідність пошуку шляхів і засобів активізації діяльності педагогів, розвитку їх професійної творчості та прагнення до самовдосконалення.

У вітчизняній та зарубіжній науці проблемам професійної підготовки майбутніх вихователів присвячена досить велика кількість досліджень, особливо важливими видаються дослідження видатних класиків та сучасних психологів та педагогів таких, як А. Богуш, Л. Виготського, Н. Гавриш, О. Запорожця, О. Кононко, Г. Костюка, В. Котирло, В. Кузьменко, С. Кулачківської, С. Ладивір, Н. Лисенко, Т. Піроженко, З. Плохій, Т. Поніманської, О. Савченко та ін., оскільки вони здебільшого стосуються питань особистісного і професійного розвитку фахівців у сфері дошкільної освіти.

Метою статті є висвітлення теоретичного аналізу проблеми підготовки майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників.

Проблема професійної підготовки майбутнього вихователя до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників стає надзвичайно актуальною. Очевидно є низка суперечностей між: необхідністю якісної підготовки майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників і рівнем організації навчального процесу у вищій школі; традиційною системою підготовки студентів в педагогічних вузах і практикою роботи майбутніх вихователів з формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників; між необхідністю цілеспрямованого самовдосконалення педагогічних

можливостей майбутнього вихователя та недостатньою опорою на ціннісний підхід як умови найбільш повного розкриття професійної готовності.

На необхідності підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх педагогів з дошкільного виховання наголошується в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», пріоритетних напрямках Національної стратегії розвитку освіти України у 2012-2021 рр., Концепції педагогічної освіти, Концепції Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року, що наголошують на підготовку педагогічних кадрів, у тому числі дошкільного профілю, яка спрямована на підвищення їхнього престижу та соціального статусу, забезпечення умов для професійного та культурного зростання.

Професійно-педагогічна підготовка у словникових джерелах визначається як система організаційних і педагогічних заходів, яка забезпечує формування в особистості професійної спрямованості, знань, умінь, навичок і професійної готовності.

У педагогічному словнику термін «професійна підготовка» тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [1, с. 262].

На думку А. Залізняка, професійне становлення майбутнього вихователя у процесі його підготовки у вищій школі передбачає не тільки оволодіння певною сукупністю знань, умінь і навичок, але й особистісне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо [4].

Л. Колбіна в своєму дослідженні підготовку майбутнього педагога визначає як «процес, який характеризується узагальненням професійних настанов, знань, умінь та навичок» [5, с. 6].

В. Сластьонін під терміном «професійна підготовка» розуміє цілісний процес, що функціонально спрямований на досягнення визначеної мети і включає в себе формування педагогічних умінь і навичок, виховання визначених професійних якостей і цінностей особистості майбутнього педагога [8, с. 22].

Аналізуючи вищезазначені думки, та спираючись на їх твердження ми визначили своє розуміння поняття «підготовка майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників» яке розглядаємо як процес, що спрямований на здобуття педагогічних знань, практичних умінь і навичок, необхідних для формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників.

Вважаємо, що професійне становлення майбутнього вихователя в процесі його підготовки у вищій школі передбачає не тільки оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але і його особистісне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо. Зазначимо, що фактором успішності його професійної діяльності виявляється сформованість, цілісність його особистості. В цілісному педагогічному процесі як складній, динамічній системі, в основі якої лежить педагогічна діяльність, органічно поєднується навчання, виховання і розвиток вихованців.

Вихователь дошкільного закладу повинен оволодіти певною сукупністю знань, умінь, виховувати в собі позитивні особистісні якості. Єдність і взаємодія їх є передумовою ефективною реалізації професійних функцій вихователя дошкільного закладу, серед яких виокремлюють [3, с.186]:

1. Гностично-дослідницьку, яка має на меті вивчення індивідуально-особистісних особливостей дітей; збір і аналіз фактів їхньої поведінки, встановлення причин і наслідків учинків вихованців; проектування розвитку особистості кожної дитини і дитячого колективу загалом; засвоєння передового досвіду, нових педагогічних технологій.
2. Виховну, що реалізується в розробленні та здійсненні змісту виховання і навчання, відборі нових форм і методів щодо формування у дитини ставлення до природи, навколишнього світу, інших людей і себе, інтересу та культури пізнання.
3. Конструкторсько-організаційну, яка спрямована на організацію педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі; використання нових форм, які забезпечують ефективний розвиток дітей; моделювання і керівництво різними видами їхньої діяльності; педагогічне управління їхньою поведінкою й активністю.
4. Діагностичну, котра полягає у визначенні рівня розвитку дітей, стану педагогічного процесу, завдань освітньо-виховної роботи з дітьми і батьками, підсумків власної педагогічної роботи та їх відповідності вимогам часу; використаних корегуючих методик.
5. Координуючу, що забезпечує єдність роботи дошкільного навчального закладу і сім'ї щодо створення повноцінного потенціалу виховного середовища, сприятливого для становлення самостійної, творчої особистості дитини; використання педагогічно доцільних форм роботи з батьками на основі диференційованого підходу до різних типів сім'ї.

Для досягнення високих результатів у вихованні педагог повинен володіти певними особистісними якостями:

- здатність до рефлексії (усвідомлення суб'єктом того, як його сприймає суб'єкт по спілкуванню) і контролю результатів педагогічної діяльності, співробітництва з дитиною на засадах гуманізму, розвитку її особистості;
- здатність виявляти і враховувати інтереси дітей, їхнє право на повагу, емоційно і морально підтримувати їх, прагнення до емоційної близькості у спілкуванні з ними, уміння спрямовувати його на забезпечення психологічного комфорту і своєчасного розвитку особистості;
- постійна налаштованість на розширення знань, самонавчання і самовиховання для вдосконалення своєї педагогічної майстерності.

Важливим завданням вищої школи у підготовці спеціалістів є формування ціннісних орієнтацій, професійних знань, умінь та навичок практичної роботи, які забезпечували б ефективну соціально-педагогічну діяльність, професійну самоосвіту.

На нашу думку, професійне становлення майбутнього вихователя в процесі його підготовки у вищій школі передбачає не тільки оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але і його особистісне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо. Зазначимо, що фактором успішності його професійної діяльності виявляється сформованість, цілісність його особистості. Рівень підготовки майбутнього вихователя до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників визначається сформованістю необхідних знань, умінь і навичок.

Виходячи із загальної мети професійної підготовки майбутнього вихователя - оволодіння ним уміньми виховувати та навчати дитину, необхідно забезпечити її комфортне входження в реалії життя сьогодення та майбутнього. Цілком закономірним є той факт, що дитина лише тоді здатна повноцінно і творчо жити в суспільстві, коли вона має свої сформовані життєві цінності.

Результатом підготовки є готовність, що трактується у педагогічному словнику як настанова, спрямована на виконання якоїсь дії. Вона припускає: наявність певних знань, умінь, навичок, а також готовність до протидії, виникаючої у ході виконання дії перешкодам; приписування виконуваних дії особистого сенсу.

Готовність є важливою умовою успішного виконання будь-якої діяльності, особливо велика її роль у роботі педагога. Обумовлено це складністю і багатогранністю навчально-виховного процесу. У визначенні поняття готовності дослідники йдуть різними шляхами: одні акцентують увагу на його структурних складових, інші – на його сутності.

Значення поняття готовності, яке актуальне сьогодні для педагогічної психології, передовсім для педагогіки і психології вищої школи, вимагає переосмислення його змісту і функцій на методологічному і експериментальному рівнях. Дослідження цього напрямку базуються на вивченні і психологіч-

ному обґрунтуванні засобів навчання й удосконалення системи підготовки спеціалістів.

Наведемо визначення поняття готовності, подані науковцями в докторських дисертаціях. Так, на думку А. Ліненко, готовність розглядається як цілісна інтегрована якість особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну і волюву мобілізаційність у момент включення в діяльність визначеної спрямованості [6]. На думку С. Литвиненко, готовність до соціально-педагогічної діяльності - це результат професійно-педагогічної підготовки, інтегральне багаторівневе динамічне особистісне утворення [7, с. 16]. Т. Жаровцева визначає готовність до роботи з неблагополучними сім'ями як цілісну систему стійких інтегративних особистісних утворень (якостей), що володіє індивідуальними для кожного випускника ВНЗ ієрархічними особливостями і дозволяє йому забезпечити у процесі педагогічної діяльності взаємодії із дітьми та їхніми батьками [2, с. 11-12].

На наш погляд серед стратегічними завданнями вищої освіти в Україні найголовнішими є такі: 1) готувати розвинену, самостійну, самодостатню осо-

бистість, яка б керувалася у житті власними переконаннями і самостійним свідомим аналізом; 2) готувати людину, здатну сприймати зміни, творити їх, розцінювати змінність як органічну складову власного способу життя; 3) вчити самостійно навчатися, оволодівати новою інформацією, виробити у студента життєво важливі для нього компетенції.

Таким чином, спираючись на вищезазначені думки, ми можемо розкрити поняття «готовність майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників», яке розуміємо як особистісне утворення, що характеризується сукупністю гуманістичних та духовно-практичних ціннісних орієнтацій, фаховою компетентністю щодо формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників.

Разом із тим, недостатньо розроблено залишається проблема підготовки майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників, що і є перспективою подальших розвідок у цьому напрямі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишнякова С. М. Профессиональное образование: словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С. М. Вишнякова. – М. : НМЦ СПО, 1999. – 538 с.
2. Жаровцева Т. Г. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук / Т. Г. Жаровцева; ПДПУ імені К. Д. Ушинського. – Одеса, 2007. – 44 с.
3. Загородня Л. П., Тітаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу. – Суми : Університетська книга. – 2010. – 319 с.
4. Залізник А. М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04. – Умань, 2009. – 20 с.
5. Колбіна Л. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. А. Колбіна. - Одеса, 2008. – 21с.
6. Ліненко А. Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї : монографія / А. Ф. Ліненко. – О. : ОКФА, 1995. – 80 с.
7. Литвиненко С. А. Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора. пед. наук / НПУ імені М. П. Драгоманова / С. А. Литвиненко. – К., 2005. – 40 с.
8. Слостенін В. А. Учитель и время / В. А. Слостенін // Советская педагогика. – 1990. – №9. – С. 3.

Татьяна Дмитриевна Величко

кандидат педагогических наук,

преподаватель кафедры семейной и специальной педагогики и психологии

Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина

ПРОБЛЕМА ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ К ФОРМИРОВАНИЮ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ У СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ

В условиях дальнейшей Евроинтеграции, Болонского процесса и гуманизации современного высшего образования в Украине в целом все больший акцент уделяется на личностный, индивидуальный подход к профессиональной подготовке студентов. Первоочередными задачами высшего образования является не только формирование у студентов академических знаний, различных профессиональных умений и навыков работы, а также и личностно-профессиональное развитие будущего специалиста. Особенно высокую актуальность проблема личностно-профессионального развития студента имеет в условиях подготовки будущих педагогов, а именно - воспитателей дошкольных образовательных учреждений, поскольку именно для детей дошкольного возраста педагог является одной из наиболее референтных личностей, примером для подражания, эталоном для «копирования» как образца поведения, так и личностных качеств. Поэтому важным аспектом личностно-профессионального развития будущих педагогов является формирование у них оптимальной системы ценностных ориентаций, с преобладанием гуманных ценностей, поскольку именно ценно-

стные ориентации во многом обуславливают как становление профессионализма будущего педагога, так и специфику того эталонного образа, который будет восприниматься детьми как пример для подражания.

Ряд публикаций отечественных исследователей ярко иллюстрируют, что подготовка дошкольного педагога, в первую очередь, должна соответствовать требованиям современности, ведь это первая образовательное звено, от которого зависит уровень образованности и воспитанности будущего поколения. Она имеет свою специфику, основывается на дидактических закономерностях построения процесса профессиональной подготовки в высшем учебном заведении.

Анализируя вышеуказанные мысли, и опираясь на их утверждение мы пришли к выводу, что обучение в высшем учебном заведении для современного молодого человека - один из важнейших периодов ее жизнедеятельности, личностного роста и становления как специалиста с высшим образованием. Поиск путей успешной адаптации к изменившимся социальным условиям и новой деятельности является насущной проблемой для каждого, кто переступил порог вуза. Сейчас, согласно Болонской конвенции, осуществляется переход на новые модели обучения, существенно меняются учебные планы, формы организации занятий, критерии оценки знаний, внедряются новые педагогические технологии и стандарты образования. Основной вид деятельности студента - профессиональное обучение, становится более сложным по формам и содержанию, а потому повышает требования к личности. В контексте развертывания этой тенденции для личности психологически важно пойти по пути адекватного самоизменения, саморазвития и самореализации. Способность адаптироваться, преодолевать трудности, найти свое место в жизненном пространстве является решающим фактором успешного развития молодого человека, а в будущем - специалиста с высшим образованием.

Ключевые слова: подготовка, профессиональная деятельность, будущие воспитатели, ценностные ориентации, старшие дошкольники.

Teitiana Dmytryivna Velychko

PhD in Pedagogy (Candidate of Sciences)

at the Faculty of Family and Special Pedagogics and Psychology,

State institution «South Ukrainian National Pedagogical University

named after K. D. Ushynsky» Staroportofrankivska street, 26, Odesa, Ukraine

THE PROBLEM OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS' TRAINING AIMED AT FORMING VALUE ORIENTATIONS OF THE SENIOR PRESCHOOLERS

In the context of further European integration, the Bologna process and the humanization of modern higher education in Ukraine in general, more emphasis is given to the personal, individual approach to vocational training of students. The priorities of higher education are not only the formation of students' academic knowledge, skills and various professional work attainments, but also personal and professional development of the future specialist. The problem of personal and professional development of the student has especially high relevance in the conditions of future preschool teachers training, teachers of preschool educational institutions in particular, as these are the children of preschool age for whom the teacher is one of the most referent persons, an example for imitation, a standard for "copying" both as an example of behaviour and personal qualities. Therefore, an important aspect of personal and professional development of future teachers is the optimal system aimed at forming value orientations, with prevalence of human values, since these are value orientations which facilitate both formation of future teacher's professionalism and specificity of that reference image which will be perceived by children as an example to follow.

A number of publications of native researchers brightly illustrate that training of a preschool teacher, first of all, has to conform to requirements of the present; in fact, this is the first educational unit which determines the level of education and training of further generations. It has its own peculiarities; it is based on the didactic regularities of the process of vocational training in a higher educational institution.

Analyzing the above thoughts, and being guided by their approval we came to a conclusion that training in a higher educational institution is one of the most important periods of life of a modern young person, his / her personal growth and development as a certified specialist.

Searching the ways of successful adaptation to the changed social conditions and new activity is a vital problem for everyone who has crossed a threshold of a higher education institution. Now, according to the Bologna Convention, new models of learning are being implemented; curricula, forms of studies organization, criteria of knowledge assessment are being significantly changed; new pedagogical technologies and standards of education are being introduced. The main activity of the student, such as vocational training, is becoming more complex in its forms and contents, which increases requirements to an individual.

In the context of this tendency it is psychologically important for a personality to keep to the way of adequate self-change, self-development and self-realization. The ability to adapt, overcome difficulties, find his / her place in a living space is the determinant of successful development of a young person and a certified specialist in the future.

Keywords: training, professional activity, future preschool teachers, value orientations, senior preschoolers.

Подано до редакції 11.01.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., професор Т. Г. Жаровцева